

УДК 008:1+004.8:17

DOI: <https://doi.org/10.17721/2523-4064.2025/12-13/23>

Максим ЛЯШКО, асп.
ORCID ID: 0009-0007-0367-8457
e-mail: maksliashko@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МЕТАФІЗИЧНІ ВИМІРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Вступ. Наголошено, що розвиток штучного інтелекту (ШІ) кардинально перевертає традиційні уявлення про інтелектуальну власність. Автономні алгоритми та нейронні мережі вже здатні створювати художні твори, музику, наукові відкриття та технологічні інновації, і це, у свою чергу, ставить під сумнів класичні підходи до розуміння авторства, власності та етики в цій сфері. Це вимагає глибокого філософського аналізу не лише правових аспектів, але й метафізичних, етичних основ, які визначають сутність інтелектуальної власності у добу розвитку ШІ. У дослідженні увагу зосереджено на виявленні основних метафізичних та окремих етичних проблем, що виникають у зв'язку зі ростучою роллю штучного інтелекту в процесі творчості та інновацій. Цей феномен не лише змінює технологічний ландшафт, але й впливає на фундаментальні філософські категорії, такі як буття, розум, творчість тощо. У сфері інтелектуальної власності це ставить під питання традиційні концепції авторства, оригінальності та власності. З'являється необхідність осмислення метафізичних вимірів цього феномену, що виходять за межі суто правового та етичного аналізу.

Методи. Дослідження метафізичних та етичних вимірів інтелектуальної власності у сфері ШІ здійснено на основі комплексного міждисциплінарного підходу, який поєднує історико-філософські, загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, історико-генетичний і компаративний аналіз дозволяють простежити розвиток уявлень про інтелектуальну власність і порівняти різні філософські підходи до авторства. Метод аналізу допомагає розглянути окремі етичні та метафізичні аспекти, синтез, а також – узагальнити висновки. Індукція уможливіє виявлення закономірностей на основі практики, тоді як дедукція має поширити їх на більш широкий контекст. Аргументовано, що такий підхід забезпечує цілісне осмислення проблем інтелектуальної власності у зв'язку з викликами, які породжує ШІ, особливо метафізичні та етичні проблеми.

Результати. Виявлено кілька ключових аспектів. По-перше, ШІ, створюючи оригінальні твори, змушує переглянути поняття авторства, оскільки традиційне право передбачає наявність людського творця. По-друге, проблема відповідальності стає центральною. На сьогодні дуже гостро стоїть питання, кому належать права на вивороги, які було створено нейромережами. По-третє, у правових системах немає єдиної позиції щодо цього питання, як відомо, деякі країни вже розглядають можливість внесення змін у законодавство. Щодо питань етики, то використання результатів роботи ШІ продукує і нові питання, зокрема щодо впливу на освіту, культуру, ринок праці тощо. У зв'язку з цим визначено, що, по-перше, традиційне поняття авторства ґрунтується на уявленні про інтенціональність і самосвідомість творця, що не міститься в ШІ. Це змушує нас переосмислити саму природу творчого процесу. По-друге, постає питання онтологічного статусу продуктів ШІ, іншими словами, чи можна їх вважати незалежними формами знання або ж вони є лише вторинними продуктами людського мислення? По-третє, аналіз показав, що різні правові системи по-різному трактують статус таких творів, що відображає відмінності у філософських підходах до розуміння власності та суб'єктності.

Висновки. Засвідчено, що необхідний фундаментальний перегляд традиційних концепцій інтелектуальної власності у світлі розвитку ШІ. Сучасні теорії права та філософії не пропонують єдиної відповіді щодо природи творчості нейромереж. Проблематика метафізичних основ інтелектуальної власності стає все більш актуальною, вимагаючи подальших досліджень для формування нових концептуальних підходів.

Ключові слова: штучний інтелект, інтелектуальна власність, авторство, метафізика, право, творчість, онтологія.

Вступ

Для сучасної філософії проблеми свідомості та інтелекту є одними із найважливіших. Це, у свою чергу, пов'язане з успіхами у сфері інформатики, з розвитком технології штучного інтелекту. Штучний інтелект (ШІ) стрімко змінює сучасні уявлення про творчість, авторство та право власності. Питання інтелектуальної власності у сфері ШІ є не лише правовим, але й глибоко філософським, зачіпаючи метафізичні та етичні аспекти. Логічно постають такі запитання: Чи можна вважати результати, створені штучним інтелектом, справжніми виворогами мистецтва? Хто є їх автором і чи може ШІ володіти правами на свої творіння? Ці питання мають важливі наслідки для науки, права та моралі, вони постають на перетині різних галузей наук та дисциплін. Цю проблему необхідно розглянути спершу у двох аспектах, а саме, необхідно дослідити, яким чином сучасні тенденції в царині науки в питаннях міждисциплінарного підходу сприяють зміні нашого уявлення про сутнісні риси та виміри поняття *інтелект*. Міждисциплінарність – це підхід у дослідженнях, що поєднує методи та концепції з різних наукових дисциплін для розв'язання складних проблем. На відміну від традиційного монодисциплінарного аналізу, де використовуються знання однієї науки, міждисциплінарний підхід дозво-

ляє розглядати явища комплексно, враховуючи їх багатогранність. Дослівно це означає процеси обміну інформації між різними дисциплінами, але за подібною простотою криються суттєві проблеми. Щодо ШІ, поєднання філософії, інформатики та високих технологій допомагає не лише зрозуміти технічний бік роботи алгоритмів, але й дослідити фундаментальні питання природи інтелекту, етики та суспільного впливу нових технологій. Питання полягає у тому, як саме вибудувати ці міждисциплінарні зв'язки, на яких методологіях та принципах? Подібні питання виникають і під час розгляду проблеми ШІ крізь призму метафізики та етики. Міждисциплінарний підхід до штучного інтелекту дозволяє не тільки вдосконалювати технології, а й передбачати їх наслідки для суспільства. Філософія допомагає зрозуміти сутність інтелекту, інформатика – розробити ефективні алгоритми, а високі технології – впровадити інновації відповідально та етично. Без такого комплексного підходу розвиток ШІ може призвести до неконтрольованих наслідків, що загрожують гуманістичним цінностям. Стаття має на меті осмислити онтологічні та аксіологічні підстави права інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту. Розглядається питання авторства, креативності та суб'єктності в цифровому середовищі.

Методи

Дослідження метафізичних та етичних вимірів інтелектуальної власності у сфері штучного інтелекту базується на комплексному міждисциплінарному підході, що поєднує методи історико-філософської науки, загальнонаукові та спеціальні методи аналізу. У межах історико-філософського підходу використано такі методи, як історико-генетичний та історико-компаративний аналіз. Ці методи дозволили простежити розвиток концепції інтелектуальної власності в історії сучасної філософії, зокрема, у контексті штучного інтелекту, і порівняти різні філософські підходи до проблеми авторства та прав інтелектуальної власності. Серед загальнонаукових методів у дослідженні застосовується комплекс методів: наприклад, метод аналізу сприяє розгляду окремих аспектів метафізичних та етичних вимірів штучного інтелекту, проблеми авторства та етичні виклики, пов'язані з використанням технологій. Синтез використовується для узагальнення отриманих результатів і формулювання висновків щодо впливу ШІ на традиційні уявлення про інтелектуальну власність. Індукція дає змогу виявити закономірності у правових та етичних дебатах щодо штучного інтелекту на основі конкретних випадків, а дедукція дозволяє екстраполювати ці закономірності на ширший контекст. Таким чином, використання комплексного методологічного підходу забезпечує всебічне дослідження метафізичних та етичних аспектів інтелектуальної власності у сфері штучного інтелекту, дозволяючи поєднати історико-філософський аналіз, етичні міркування та правові аспекти цієї проблематики.

Результати

Сучасні дослідження феномену ШІ базуються на розгляді двох компонентів цього словосполучення. З одного боку, необхідно прояснити, що означає прикметник "штучний", а слідом спробувати розкрити зміст поняття "інтелект". Проте обидва ці завдання приречені на труднощі від самого початку. Це пов'язано не в останню чергу з тим фактом, що дослідження людського інтелекту є фундаментальною проблемою філософії усіх часів, і відсутність остаточної відповіді на це питання, а точніше – неможливість її існування, не є свідченням марності нових спроб філософських рефлексій, утім доводить необхідність останніх. Слово "штучний" в українській мові запозичене з німецької мови, вірогідно, частково за посередництвом польської мови, воно означає щось зроблене рукою людини (Мельничук та ін., 2012, с. 482). Слово ж *інтелект* прийшло з французької та німецької мов, де, у свою чергу, походить з латини *intellectus* (Мельничук та ін., 1985, с. 309), воно означає *розумові здібності*. Класична праця колективу авторів "Філософський енциклопедичний словник" за головною редакцією В. І. Шинкарука наголошує на тому, що завдання інтелекту – хаос перетворювати на космос: "ІНТЕЛЕКТ (від лат. *intellectus* – пізнання, розуміння, розсудок) – термін для означення вищої пізнавальної здатності мислення, яка принципово відрізняється творчим, активним характером від пасивно чуттєвих форм пізнання. Призначення І. – створювати порядок із хаосу через приведення у відповідність до індивідуальних потреб об'єктивних параметрів реальності. Термін "І." являє собою лат. переклад давньогрецьк. поняття нус (розум) і за своїм змістом близький до нього" (Шинкарук та ін., 2002, с. 244–245). Іншими словами, поняття інтелекту є метафізичним поняттям, оскільки воно не має просторових чи кількісних ознак. Видається неможливим виміряти інтелект, але існують тести, такі, наприклад, як серія тестів на IQ за Шкалою інтелекту

Векслера для дорослих (WAIS) і Шкала інтелекту Векслера для дітей (WISC). Утім, тести IQ, як стверджує психолог Вейн Вейтен (*Wayne Weiten*) є "...дійсними показниками інтелекту, необхідного для успішної академічної роботи. Але якщо метою є оцінка інтелекту в ширшому сенсі, валідність тестів IQ сумнівна" (Weiten, 2016, р. 281). Сьогодні вченими було запропоновано кілька підкатегорій людського інтелекту, такі як, наприклад, емоційний інтелект, соціальний інтелект. Останнім часом суттєво збільшився інтерес до цих явищ, але водночас і з'явилися погляди, які озвучують сумніви в самостійності цих феноменів, тобто – чи не є вони лише частиною людського інтелекту.

Представлена в книзі психолога Говарда Гарднера (Howard Earl Gardner) "Структури розуму: Теорія множинного інтелекту" ("Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences") теорія множинного інтелекту набула популярності серед педагогів по всьому світу. Її стали використовувати для розроблювання різноманітних стратегій навчання. Мислитель чітко усвідомлює суть критики, з якою зіткнувся, однак він пропонує унікальний підхід до визначення інтелекту. У своїй книзі автор пише: "Те, що ми знаємо та як ми аналізуємо світ, цілком може частково відображати інтелект, яким наділений наш вид. Я також запропонував три різні варіанти використання терміна інтелект:

- Властивість усіх людей (усі ми володіємо цими 8 або 9 інтелектами).
- Вимір, за яким люди відрізняються (немає двох людей, навіть однойцевих близнюків, з абсолютно однаковим профілем інтелекту).
- Спосіб, яким хтось виконує завдання відповідно до своїх цілей ("Джо може мати багато музичних навичок, але його інтерпретація цієї партитури Баха відображає мало розуму") (Gardner, 1983, р. XV).

Незважаючи на свій освітній вплив, МІ теорія зіткнулася з критикою з боку наукової спільноти. Основним предметом розбіжностей стало використання Г. Гарднером терміна "інтелект" для описування модальностей. Психологи і філософи теж продемонстрували неоднозначний інтерес до цієї теорії. Утім, окремий цей випадок є свідченням актуальності дослідження предмета, продовження наративу довкола інтелекту, його природи та властивостей. Якщо інтелект є метафізичним, а метафізика – це галузь філософії, що досліджує природу буття та реальності, то вона допомагає осмислити статус ШІ.

У 2002 році вітчизняні дослідники природи ШІ Микола Глибовець та Олексій Олецький опублікували книгу "Штучний інтелект", де детально описали стан та можливості штучного інтелекту на межі століть. Вони резонно передбачили в майбутньому великий інтерес до цієї теми у світового наукового товариства: "Беручи до уваги значний розвиток нейрокомп'ютерів і супутніх технологій за останній період, цілком імовірно, що через деякий час апарат штучних нейронних мереж отримає сильну практичну підтримку, і використання ШНМ стане набагато поширенішим" (Глибовець, & Олецький, 2002, с. 333). Спираючись на велику джерельну базу та на власний досвід, набутий у міжнародних стажуваннях, дослідники наголошують на існуванні проблеми самого визначення ШІ: "Можна стверджувати, що "штучний" інтелект у тому чи іншому розумінні повинен наближатися до інтелекту природного і в деяких випадках використовуватися замість нього, так само як, наприклад, штучні нирки працюють замість природних. Чим більше існуватиме ситуацій, у яких штучні інтелектуальні системи зможуть замінити

людей, тим інтелектуальнішими вважатимуться ці системи. Навряд чи є сенс протиставляти штучний інтелект і інтелект людини. Слід спробувати визначити поняття "інтелект" узагалі, незалежно від його походження" (Глибовець, & Олецкий, 2002, с. 8).

Традиційно авторство передбачає творчий акт, у якому центральну роль відіграє людська свідомість. Однак штучний інтелект, зокрема генеративні моделі, здатний продукувати художні, музичні та літературні твори, які не відрізняються від людських. У цьому контексті постає питання: чи є ці творіння результатом свідомого акту, чи лише продуктом алгоритмічного комбінування наявної інформації? Метафізичною дилемою є визначення природи інтелекту та креативності: чи є інтелектуальна діяльність винятково людською прерогативою, чи її можна розширити на штучні системи? Якщо штучний інтелект здатний до самонавчання та самостійної творчості, то це кидає виклик класичним концепціям особистісного авторства. Оскільки розмова йде з позиції метафізики, то питання також стосується онтологічного статусу ШІ, іншими словами, чи можна його вважати суб'єктом, що має наміри та волю, чи він залишається лише інструментом у руках розробників?

Розглядаючи етичні аспекти інтелектуальної власності у сфері ШІ, необхідно наголосити на тому, що етичні питання, пов'язані з інтелектуальною власністю, стосуються розподілу прав та відповідальності. Однією з перших проблем, з якою стикаються дослідники філософії ШІ, є проблема авторства та відповідальності. Наприклад, якщо ШІ створює витвір мистецтва або винахід, постає логічне питання, кому повинні належати права – розробникам, власникам системи чи суспільству загалом? Уже зараз спостерігаються тенденції, що за кілька років, можливо, десятиліть, велика кількість професій зникне через масове впровадження ШІ. І якщо говорити про розробників, про власників ШІ, то, якщо штучний інтелект здатний швидко генерувати інновації, то це може призвести до монополізації певних галузей технологічними корпораціями. Це викликає питання соціальної справедливості та рівного доступу до нових технологій. Особливої уваги заслуговує питання моральної відповідальності. Якщо штучний інтелект генерує контент, який порушує етичні норми або законодавство, хто нести відповідальність за його використання? Досі немає єдиної правової системи, яка повністю враховувала би ці нові виклики.

У 2025 році вийшла книга "Кембриджський довідник із права, етики та політики штучного інтелекту" ("The Cambridge Handbook of the Law, Ethics and Policy of Artificial Intelligence"), у якій міститься вичерпний огляд правових, етичних і політичних наслідків ШІ та алгоритмічних систем. Оскільки ці технології продовжують впливати на різні аспекти нашого життя, надзвичайно важливо розуміти та оцінювати проблеми та можливості, які вони створюють: "Поточна весна штучного інтелекту пояснюється не лише збільшенням поширення та нормалізацією програм штучного інтелекту практично в усіх секторах економіки, але й появою генеративного штучного інтелекту та інших програм, які знайшли свій шлях до широкого загалу, що призвело до справжнього "ажіотажу штучного інтелекту". Можна лише припускати, чи цей ажіотаж скоро (чи вже досяг) свого піку і чи наближається зима штучного інтелекту, чи відбуваються нові прориви" (Smuha, 2025, p. 2). Спираючись на думки експертів у різних дисциплінах, ця книга охоплює теоретичні ідеї та практичні приклади того, як системи штучного інтелекту використовуються у сучасному світі. А також

досліджуються правові та політичні інструменти, які регулюють штучний інтелект. Загалом характер праці міждисциплінарний, цей підхід робить книгу унікальним джерелом інформації щодо розуміння впливу штучного інтелекту на суспільство зокрема та світ загалом.

Метафізичні виміри штучного інтелекту, як було зазначено, охоплюють глибокі філософські питання, що стосуються природи, сутності та можливого онтологічного статусу самого інтелекту. І однією з основних проблем є питання свідомості, тобто чи може ШІ мати суб'єктивний досвід, чи він назавжди залишиться лише складною системою опрацювання інформації, тобто виключно імітацією інтелекту? Американський філософ Джон Серль (*John Rogers Searle*) стверджує, що штучний інтелект лише імітує свідомість, не маючи її насправді, що він пояснює через знаменитий ментальний експеримент "Китайська кімната". Цей аргумент було представлено у статті 1980 року під назвою "Розум, мозок і програми" ("Minds, Brains, and Programs") та опубліковано в журналі *Behavioural and Brain Sciences* (Searle, 1980).

У своїй книзі "Розум, мова та суспільство: філософія в реальному світі" ("Mind, Language, and Society: Philosophy In The Real World") Дж. Серль наголошує на тому, що проблема свідомості є дуже давньою у філософії. Він пише: "Філософам протягом багатьох століть здавалося, що свідомість становить серйозну проблему для метафізики. Як можливо, що світ, який повністю складається з матеріальних частинок у силових полях, може містити системи, які є свідомими? Якщо ви думаєте про свідомість, як про якийсь окремий таємничий вид явища, відмінного від матеріальної або фізичної реальності, то, схоже, ви схиляєтесь до того, що традиційно називається "дуалізмом", ідеї про те, що у Всесвіті існують два принципово різні типи явищ або сутностей. Але якщо ви спробуєте заперечити дуалізм і заперечити, що свідомість існує як щось безвідмовно суб'єктивне, то це схоже на те, що ви тяжієте до матеріалізму. Вас змушують думати, що свідомість, як я її описав і як ми всі її фактично відчуваємо, насправді не існує. Якщо ви матеріаліст, то ви змушені сказати, що насправді не існує такого поняття, як свідомість із суб'єктивною онтологією від першої особи. Багато матеріалістів продовжують використовувати словниковий запас свідомості, але цілком зрозуміло, що вони мають на увазі щось інше. Обидва ці погляди, дуалізм і матеріалізм, досить поширені у філософії донині" (Searle, 1998, p. 45).

Ще одним важливим питанням є статус штучного інтелекту як суб'єкта. Чи можна вважати його носієм власних намірів, бажань та розуміння? Сучасний філософ Девід Чалмерс (*David John Chalmers*) порушує питання про можливість існування штучної інтенціональності: чи може машина не просто імітувати свідомі процеси, а справді мати внутрішні переживання? Якщо штучний інтелект є лише алгоритмічною системою, то його рішення та "думки" залишаються суто механістичними, проте, якщо він зможе здійснити мотивацію та рефлексію, то можна буде говорити про появу нового типу суб'єкта. У книзі "Свідомий розум. У пошуках фундаментальної теорії" ("The Conscious Mind: In Search of a Fundamental Theory", 1996) Д. Чалмерс пише: "Чи може машина бути свідомою? Чи може відповідним чином запрограмований комп'ютер справді мати розум? Ці питання були предметом величезної кількості дискусій протягом останніх кількох десятиліть. Сфера штучного інтелекту (або ШІ) присвячена значною мірою меті відтворення ментальності в обчислювальних машинах. Поки що прогрес був обмеженим, але прихильники стверджують, що в нас є всі

підстави вважати, що з часом комп'ютери справді матимуть розум. Водночас опоненти стверджують, що комп'ютери обмежені такою мірою, як людські істоти, тому не може йтися про те, щоб свідомий розум виник просто завдяки обчисленням" (Chalmers, 1996, p. 313). Таким чином, метафізичні аспекти штучного інтелекту залишаються відкритими та дискусійними. Чи є він лише складною машиною, чи потенційним носієм свідомості? Чи змінить він наше розуміння розуму, буття та автономії? Відповіді на ці питання ще не знайдено, але вони є ключовими для майбутніх філософських і наукових досліджень.

Дискусія і висновки

Дослідження метафізичних вимірів інтелектуальної власності у сфері ШІ та дотичних етичних проблем виявило необхідність перегляду традиційних уявлень про феномен авторства та природи творчості. Тенденції в розвитку нейромереж та ШІ кидають виклик класичним поняттям права, філософії, інформатики, і це змушує людство шукати нові концептуальні підходи. Це, у свою чергу, свідчить про необхідність філософського осмислення проблеми, відсутність єдиної філософсько-правової позиції щодо статусу продуктів ШІ свідчить про складність цієї проблематики. Подальші дослідження мають зосередитися на розроблянні універсальної онтологічної моделі, що дозволить гармонізувати цифрові, правові, філософські, етичні та інші аспекти інтелектуальної власності. З іншого боку, якщо обернути вектор проблематики, стає очевидним, що штучний інтелект своєю наявністю сприяє глибоким філософським викликам, і це стосується не лише технічної реалізації інтелекту, але й переосмислення самої природи розуму, творчості, авторства тощо. Іншими словами, вивчаючи ШІ, ми не лише краще розуміємо власний розум, але й феномен розуму як такий. Розгляд інтелекту як метафізичної категорії показує обмеженість спроб звести його до функціонування алгоритмів. Питання суб'єктності ШІ та його моральної відповідальності залишаються відкритими, проте вже сьогодні вони потребують міждисциплінарного осмислення. Усі ці проблеми вказують на необхідність вироблення нової філософської та правової парадигми, що здатна врахувати як технологічні, так і гуманітарні виміри сучасності.

Maksym LIASHKO, PhD Student
ORCID ID: 0009-0007-0367-8457
e-mail: maksliaashko@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Список використаних джерел

- Глибовець, М. М., & Олецький, О. В. (2002). *Штучний інтелект*. Києво-Могилянська академія.
- Мельничук, О. С. (Ред.). (2012). *Етимологічний словник української мови: Т. 6. У–Я*. Наукова думка.
- Мельничук, О. С., Коломієць, В. Т., & Ткаченко, О. Б. (Ред.) (1985). *Етимологічний словник української мови: Т. 2. Д–Копці*. Наукова думка.
- Шинкарук, В. І., Бистрицький, Є. К., Булатов, М. О., Ішмуратов, А. Т., Йолон, П. Ф., Ковадло, Г. П., Колодний, А. М., Кримський, С. Б., Лук'янець, В. С., Лях, В. В., Малахов, В. А., Мокляк, М. М., Озодовська, Л. В., Поліщук, Н. П., Пролєєв, С. В., Стратій, Я. М., Табачковський, В. Г., & Хамітов, Н. В. (Ред.). (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Абрис. https://archive.org/details/filosofskiy_entsyklop/page/n1/mode/2up?view=theater
- Chalmers, D. (1996). *The conscious mind*. Oxford University Press.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.
- Searle, J. R. (1980). Minds, brains and programs. *Behavioral and Brain Sciences*, 3(3), 417–457. <https://doi.org/10.1017/S0140525X00005756>
- Searle, J. R. (1998). *Mind, language, and society: Philosophy In The real world*. Basic Books.
- Smuha, N. A. (Ed.). (2025). *The Cambridge handbook of the law, ethics and policy of artificial intelligence*. Cambridge University Press.
- Weiten, W. (2016). *Psychology: Themes and variations*. Cengage Learning.

References

- Chalmers, D. (1996). *The conscious mind*. Oxford University Press.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.
- Hlybovets, M. M., & Oletsy, O. V. (2002). *Artificial Intelligence*. Kyiv-Mohyla Academy [in Ukrainian].
- Melnichuk, O. S. (Ed.). (2012). *Etymological Dictionary of the Ukrainian Language: Vol. 6. U–Ya*. Scientific Thought [in Ukrainian].
- Melnichuk, O. S., Kolomyets, V. T., & Tkachenko, O. B. (Eds.) (1985). *Etymological Dictionary of the Ukrainian Language: Vol. 2. D–Koptsi*. Naukova dumka.
- Shynkaruk, V. I., Bystrytsky, E. K., Bulatov, M. O., Ishmuratov, A. T., Yolon, P. F., Kovadlo, G. P., Kolodny, A. M., Krymsky, S. B., Luk'yanets, V. S., Lyakh, V. V., Malakhov, V. A., Moklyak, M. M., Ozadovska, L. V., Polishchuk, N. P., Prolyev, S. V., Stratiy, Ya. M., Tabachkovsky, V. G., & Khamitov, N. V. (Eds.). (2002). *Philosophical Encyclopedic Dictionary*. Abrys [in Ukrainian]. https://archive.org/details/filosofskiy_entsyklop/page/n1/mode/2up?view=theater
- Searle, J. R. (1980). Minds, brains and programs. *Behavioral and Brain Sciences*, 3(3), 417–457. <https://doi.org/10.1017/S0140525X00005756>
- Searle, J. R. (1998). *Mind, language, and society: Philosophy In The real world*. Basic Books.
- Smuha, N. A. (Ed.). (2025). *The Cambridge handbook of the law, ethics and policy of artificial intelligence*. Cambridge University Press.
- Weiten, W. (2016). *Psychology: Themes and variations*. Cengage Learning.
- Отримано редакцією журналу / Received: 25.04.25
Прорецензовано / Revised: 12.05.25
Схвалено до друку / Accepted: 26.05.25

METAPHYSICAL DIMENSIONS OF INTELLECTUAL PROPERTY IN THE FIELD OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Background. The development of artificial intelligence (AI) is radically turning traditional ideas about intellectual property upside down. Autonomous algorithms and neural networks are already capable of creating works of art, music, scientific discoveries and technological innovations, and this in turn calls into question classical approaches to understanding authorship, ownership and ethics in this area. This requires a deep philosophical analysis not only of legal aspects, but also of metaphysical, ethical foundations that determine the essence of intellectual property in the age of AI development. This study focuses on identifying the main metaphysical and individual ethical problems that arise in connection with the growing role of artificial intelligence in the process of creativity and innovation. This phenomenon not only changes the technological landscape, but also affects fundamental philosophical categories such as being, mind, creativity, etc. In the field of intellectual property, this calls into question traditional concepts of authorship, originality and ownership. There is a need to understand the metaphysical dimensions of this phenomenon, which go beyond the scope of purely legal and ethical analysis.

Methods. The study of the metaphysical and ethical dimensions of intellectual property in the field of AI is carried out on the basis of a comprehensive interdisciplinary approach that combines historical-philosophical, general scientific and special methods. In particular, historical-genetic and comparative analysis allow us to trace the development of ideas about intellectual property and compare different philosophical approaches to authorship. The method of analysis helps to consider individual ethical and metaphysical aspects, synthesis, and also – to generalize conclusions. Induction makes it possible to identify patterns based on practice, while deduction should extend them to a broader context. This approach provides a holistic understanding of intellectual property problems in connection with the challenges posed by AI, in particular metaphysical and ethical problems.

Results. The study revealed several key aspects. First, AI, by creating original works, forces us to reconsider the concept of authorship, since traditional law assumes the presence of a human creator. Second, the problem of responsibility becomes central. Today, the question of who owns the rights to works created by neural networks is very acute. Third, there is no single position in legal systems on this issue, as is known, some countries are already considering the possibility of amending the legislation. Regarding ethical issues, the use of AI results also raises new questions,

in particular regarding the impact on education, culture, the labor market, etc. The study revealed several key aspects. First, the traditional concept of authorship is based on the idea of the intentionality and self-awareness of the creator, which is not contained in AI. This forces us to rethink the very nature of the creative process. Second, the question arises of the ontological status of AI products, in other words, can they be considered independent forms of knowledge or are they only secondary products of human thinking? Third, the analysis showed that different legal systems interpret the status of such works differently, which reflects differences in philosophical approaches to understanding property and subjectivity.

C o n c l u s i o n s . *The results of the study indicate the need for a fundamental revision of traditional concepts of intellectual property in the light of the development of AI. Modern theories of law and philosophy do not offer a single answer regarding the nature of creativity of neural networks. The issue of the metaphysical foundations of intellectual property is becoming increasingly relevant, requiring further research to form new conceptual approaches.*

K e y w o r d s : *artificial intelligence, intellectual property, authorship, metaphysics, law, creativity, ontology.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.